

– Ведомость об армянской церковно–приходской одноклассной школе г. Евпатории, 1912–1913 гг. (НАА);

– План части города Феодосии, с указанием земель, принадлежащих Бессарабскому армянскому духовному правлению, 1894 г. (НАА);

– Отчётность попечительства церквей Св. Саркиса, Св. Евангелия, Св. Геворга г. Феодосии. 1908–1910 гг. (НАА);

– Заявление прихожан армяно–григорианских церквей г. Феодосии в связи с закрытием церквей 1928 г. (ГА в АРК – Государственный архив в Автономной Республике Крым – М. М.);

– Письмо викария Габриела Айвазяна в Эчмиадзинский Св. Синод по вопросу принятия дьячка армянских церквей Феодосии Мовсеса Торосянца в ряды священнослужителей. 6 августа 1858 г. (НАА);

– Завещание священника армянской церкви Феодосии Арсена Мандакуни, 27 сентября 1904 г. (НАА);

– Межевая книга Феодосийского уезда Таврической губернии всемилостивейшей пожалованной земли армянскому Георгиевскому монастырю 1875 г. (ГА в АРК);

– Ведомость одноклассной церковно–приходской школы г. Феодосии. 1912–1913 гг. (НАА);

– Уведомление Департамента Духовных дел Таврическому губернатору о переводе Нахичевано–Бессарабской армяно–григорианской консистории из г. Феодосии в г. Кишинев (1879 г.) (ГА в АРК);

– Отношение Ново Нахичеванской и Бессарабской епархиальной консистории в Синод Св. Эчмиадзина о разрешении постройки молельни в Ялте для армян–беженцев, 13 ноября 1891 г. (НАА) и многие другие.

Таким образом, в вышедшем издании мы видим не только удачный опыт сотрудничества Государственной архивной службы Украины и Национального архива Армении, но и перспективы дальнейшей работы в деле научного освоения богатого отечественного историко–этноконфессионального наследия.

Masayev M.V., candidate of historical sciences, professor, head of the Laboratory of the Faculty of social and cultural activities and music, Crimean University of Culture, Arts and Tourism (Ukraine, Simferopol), mikhail-masayev@yandex.ru

Armenian churches of the Crimea: past, present, future

Review on: Armenian churches of the Crimea. Document's catalogue / State archive service of Ukraine. National archive of Armenia / S.S. Mirzoyan, G.G. Avakyan, A. R. Oganessian / ed. O. A. Gabrielyan. – Simferopol–Erevan, 2012. – 88 p.

Masayev M. V., кандидат исторических наук, доцент, заведующий лабораторией факультета социокультурной деятельности та музичного мистецтва, Кримський університет культури, мистецтва і туризму (Україна, Сімферополь), mikhail-masayev@yandex.ru

Армянські церкви Криму: минуле, теперішнє, майбутнє

Рецензія на книгу: Армянські церкви Криму. Каталог виставки документів / Державна архівна служба України. Національний архів Armenii / С. С. Мірзоян, Г. Г. Авакян, А. Р. Оганесян / ред. О. А. Габріелян. – Сімферополь–Єреван, 2012. – 88 с.

* * *

Черевичний Г. С.

кандидат історичних наук, доцент
кафедри новітньої історії, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), val_onopr@mail.ru

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ: КОЛЕСНИК І. І. УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ. КОНЦЕПТУАЛЬНА ІСТОРІЯ / ЗА РЕД. В. СМОЛІЯ. НАН УКРАЇНИ. ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. – К. : ФЕНІКС, 2013. – 566 с.

Історіографія виражає розвиток самосвідомості народів. Окремі періоди історіографії, завершуючи свій розвиток, не зникають безслідно, вони накопичують досвід, висувують нові дослідницькі завдання, визначають перспективи подальшого розвитку історичної науки. У цьому сенсі і призначення історіографії. Уявлення про предмет історіографії розширюється, в це поняття включається нові компоненти: вивчення суспільних умов, конкретного історичного середовища, що безпосередньо впливає на розвитку історичної науки; дослідження процесу розвитку дослідницької проблематики; усвідомлення значущості теоретико–методологічних засад історичного пізнання, з'ясування того, як розвивалися історичні концепції і теорії; аналіз історичних та історіографічних джерел, залучених істориком, методів і методик їх дослідження; осмислення організаційних умов розвитку історичного знання: структури наукових установ, історичних бібліотек і архівів, системи підготовки кадрів, кваліфікації фахівців та розподілу за галузями історичного знання.

Історіографія як складова частина науки може розвиватися лише в широкому міждисциплінарному просторі. Насамперед, мова йде про взаємодію з іншими історичними дисциплінами. Загальна і національні історії дають величезний за обсягом і значущістю матеріал для історіографічного аналізу. Історіографія знаходиться в тісному зв'язку з джерелознавством, оскільки розширення кола джерел, успіхи їх критичного осмислення, відображають загальний рівень історичної науки. Процес освоєння привнесених ззовні ідей, принципів і теорій нерозривно пов'язаний із запозиченням нових або корегуванням значення вже знайомих понять, з їх вбудовою в існуючу мовну картину світу.

В рецензованій праці українська історіографія представлена під кутом зору історії понять. Соціальні та політичні поняття є такими сутностями, які концентрують у собі увесь політичний і соціальний досвід людства, вони не можуть бути цілком висловлені мовними засобами, тим більше у формі тлумачення слів, якими їх означають. Історія понять, використовуючи певні методологічні підходи, намагається якомога повніше обміркувати минулий людський досвід. Як самостійна історична дисципліна історія понять сформувалася в 1960–70-х рр. За авторською думкою, історична наука у сучасній Україні перебуває в складній герменевтичній ситуації, тому що в епоху глобальних криз відбувається радикальне оновлення мови науки: нові знання продукують нові ідеї–концепти, наповнюють новими смислами відомі поняття.

Історіографія становить ядро історичної науки, її рефлексивну складову, форму самосвідомості науки. Проаналізовано, як ускладнювався, доповнювався, удосконалювався лексичний багаж української історіографії від доби модерну до наших днів. Крізь призму по-

нятійного апарату концептуальної історії розглянуто особливості української культури та її історіографії.

Першу лінію інтелектуальних зв'язків у мережевій структурі науки становила історія ідей, національна культурна традиція, наукові, культурні, моральні стереотипи, міфи, теорії, схеми, методи, мова науки, ідеї-емблеми, ідеї-проекти. У 1770-х рр. у Петербурзі вузький гурток українських інтелектуалів, що скупчувався навколо фігури О. Безбородька, вже усвідомлював необхідність створення повної наукової історії Малоросії. Ця ідея була часткова зреалізована у "Записках о Малороссии" Якова Марковича-мол. (1798), що являла унікальний зразок просвітницької історіографії, опису внутрішнього життя народу, як-то природний ландшафт, історія клімату, одягу, їжі, оселі, етнічних типів, звичаїв, культурних традицій, релігійних вірувань, страв, знарядь праці, війська, економіки, фінансів, політичних подій тощо. Через діячів Новгород-Сіверського гуртка інтелектуалів-патріотів, а також В. Капніста, Д. Трошинського справу утворення українського наративу продовжило культурне оточення Малоросійського військового генерал-губернатора кн. Н. Репніна-Волконського. Автор доводить, що "История Малой России" Дмитра Бантиш-Каменського була написана на замовлення та за фінансової й наукової підтримки кн. Н. Репніна та являла типово просвітницький проект, що поєднував імперську ідею з "малоросійською". Патріотичний наратив Миколи Маркевича "История Малороссии" був радше національно-українським аніж імперським проектом.

Естафету українського історіописання через лінії культурних, товариських, професійних, зв'язків перебрали групи національно-романтичних гуртків молоді: гурток харківських романтиків (І. Срезневський, М. Костомаров, А. Метлинський), львівських романтиків – "Руська трійця" (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький), Київський гурток 1840-х рр. (М. Костомаров, П. Куліш, О. Маркович, М. Гулак, В. Білозерський). Незримими, проте реальними нитями київський гурток інтелектуалів був пов'язаний з оточенням В. Антоновича, навколо якого кристалізувалася наукова школа, перша в історіографічних практиках українських інтелектуалів – "школа київських документалістів". Лінія інтелектуальної тягlosti пов'язує В. Антоновича з його попередниками М. Максимовичем, М. Костомаровим, П. Кулішем, О. Бодянським.

Ланцюжок інтелектуальних зв'язків перетворюється на важливий комунікаційний вузол у формуванні історичної ідеології. Завдяки працям М. Грушевського, який став фундатором і розробником нової ідеології української історичної науки. "Звичайна схема" М. Грушевського базувалася на двох засадничих ідеях великого наративу Модерну – *ідея державності та історичної тягlosti, відтак телеологічності державного проекту України*.

Переваги мережевого аналізу науки, який є домінуючою монографією, пов'язані із відмовою від жорстких ідеологічних схем, інституціональних форм продукування, функціонування та трансляції знань, а також незмінних стандартів праці інтелектуала й певної корпоративності інтелектуалів. Мережеві технології реактуалізують соціологічний, антропологічний, мікроісторичний під-

ходи щодо вивчення науки, витворюючи новий категоріальний апарат, методи, теорії. Мережева модель науки постає як відкрита система елементів інтелектуальної, персональної, соціальної, культурної, інституціональної, побутової історії науки, котра регулярно оновлюється, доповнюється, завдяки постійному циркулюванню потоків інформації та комунікації. Ресурси мережевого підходу дають змогу посилити інтелектуальні можливості історіографії і вивести її на сучасний рівень вимог, розробляти принципово нові сюжети: культурна лабораторія історика, університетська повсякденність, антропологія академічного середовища та наукового життя, розмаїття типів комунікації у структурах науки та знання, інтелектуальна біографія українського історика, наукових шкіл, династій, спосіб життя, побут історика, статусність, корпоративна ідентичність, такі феномени, як колекціонування, меценатство, благодійництво і т.і.

В українській історичній науці монографія І. І. Колесник з'явилася дуже своєчасно. В ній консолідовано новий рівень інтелектуальних вимог до професії історика. Авторка доводить, що науковий світ історика розмаїтий і містить водночас декілька світів: історію як факт, історичну публіцистику, інтерес до філософії, літературні смаки та уподобання, історик також часто "примірює" роль політика, державного діяча, експерта. Чим більш світів історика, тим ширше горизонт його досліджень та інтересів, тим гармонічнішою стає його особистість. Стиль мислення історика зумовлює його мовну поведінку, теоретичні преференції, вибір практик історичного письма. Стиль мислення напрямцє корелюється з типами істориків. Існують різні класифікації типів істориків: історик – дослідник, генератор ідей, організатор науки, критик, історик-джерелознавець, історик-бібліограф, історик-археолог тощо. Серед істориків розрізняють: історик-теоретик, історик-художник, історик-«рудокон», який усе життя видобуває нові факти. До цього ряду можна додати: історик-іронік, історик-хронікер, історик-політик, історик-публіцист, історик-бізнесмен. Розмаїття історичного матеріалу потребує сучасних засобів історичних реконструкцій.

Cherevychny G. S., Ph.D. in History of Science, associate professor, Department of Contemporary History, Taras Shevchenko National University (Ukraine, Kyiv), val_onopr@mail.ru

Book-review: Kolesnyk I. I. Ukrainian historiography. Conceptual History / edited by V. Smoliy. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of History of Ukraine. – Kyiv: Fenix, 2013. – 566 p.

Черевичный Г. С., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры новейшей истории, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), val_onopr@mail.ru

Рецензия на книгу: Колесник И. И. Украинская историография. Концептуальная история / под ред. В. Смолия. НАН Украины. Институт истории Украины. – К.: Феникс, 2013. – 566 с.

* * *